

نابرابری در آمدی؛

نظریه ها و شاخص ها

سرشناسه	:	جعفری، مهدی، ۱۳۶۳ خرداد -
عنوان و نام پدیدآور	:	نابرابری درآمدی نظریه‌ها و شاخص‌ها/ تالیف مهدی جعفری، عبدالله شهیازی، روح‌اله عبادی.
مشخصات نشر	:	تهران : آماره، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۴ ص.:
شابک	:	978-600-7446-69-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۳۷.
عنوان دیگر	:	بررسی نظریات و شاخص‌های نابرابری درآمدی.
موضوع	:	درآمد -- توزیع -- الگوهای ریاضی
موضوع	:	Income distribution -- Mathematical models
موضوع	:	درآمد -- توزیع
موضوع	:	Income distribution
شناسه افزوده	:	شهیازی، عبدالله، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده	:	عبادی، روح‌اله، ۱۳۶۱ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۸ ب۶۷ج/ HB۵۲۳
رده بندی دیویی	:	۲/۳۳۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۶۳۰۹۴۷

نابرابری در آمدی؛ نظریه‌ها و شاخص‌ها

تألیف

دکتر مهدی جعفری

عبداله شهبازی

روح‌اله عبادی

نشرآماره

© Nashr-e-Amareh, MMXX

عنوان کتاب:

Title: income inequality; Theories and indices

نابرابری درآمدی، نظریه‌ها و شاخص‌ها

تألیف: دکتر

Author: Dr. jafary, Shahbazi, Ebadi

مهدی جعفری، عبدالله شهبازی، روح‌اله عبادی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۴۶-۶۹-۰

ISBN: 978-600-7446-69-0

چاپ اول، ۱۳۹۸

The 1st Edition Published: 2020

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

Circulation 200 impression

هرگونه کپی‌برداری، اسکن و میکروفیلم، جزئی یا کلی بدون اجازه مکتوب نشر آماره ممنوع بوده و

No portion of this book may be reproduced, by any process or technique, without the express written consent of the publisher (Amareh Press)

پیگرد قانونی دارد

محتوای اصلی کتاب بازتاب اندیشه‌های

The views expressed in this book represent those of the individual Authors and Editors. These views do not necessarily reflect endorsement by the Publisher (Amareh Press)

پدیدآورنده‌ها توسط ناشر می‌باشد و مسئولیت

درستی آن به عهده‌ی آنها می‌باشد

© تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره

© ALL RIGHTS RESERVED: for the Amareh Press

محفوظ است

دفتر مرکزی نشر آماره: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دوازده فروردین،

پلاک ۳۱۶، واحد ۴ تلفن ۰۹۳۵۸۷۶۴۳۹۱

برای آگاهی از مراکز فروش و سایر اطلاعات به وب‌سایت نشر آماره مراجعه کنید:

www.nashreamareh.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
فصل اول. کلیات و مفاهیم.....	۹
مقدمه.....	۹
۱-۱) تعریف درآمد.....	۹
۲-۱) توزیع درآمد.....	۱۰
۳-۱) معیارهای توزیع درآمد.....	۱۶
۴-۱) برابری، نابرابری و عدالت.....	۱۸
۵-۱) توزیع مجدد درآمد.....	۲۲
۶-۱) توزیع درآمد در اقتصاد اسلامی.....	۲۳
۷-۱) عوامل مؤثر بر نابرابری درآمد.....	۲۶
۸-۱) روش‌های تعدیل نابرابری در توزیع درآمد.....	۳۳
فصل دوم. نظریه‌های توزیع درآمد.....	۴۵
۱-۲) تئوری‌های توزیع درآمد.....	۴۶
۲-۲) بررسی ارتباط رشد و توزیع درآمد.....	۹۲
فصل سوم. شاخص‌های عینی اندازه‌گیری نابرابری درآمد.....	۱۳۱
مقدمه.....	۱۳۱
۱-۳) ویژگی‌های یک شاخص نابرابری.....	۱۳۲
۲-۳) انواع شاخص‌های اندازه‌گیری توزیع درآمد.....	۱۴۲
۳-۳) تفسیرهای رفاهی از معیارهای نابرابری عینی.....	۱۷۸

فصل چهارم. شاخص‌های قیاسی سنجش نابرابری درآمد.....	۱۸۵
مقدمه.....	۱۸۵
۱-۴) شاخص‌های قیاسی (دستوری).....	۱۸۷
۲-۴) توابع رفاه اجتماعی.....	۱۸۹
۳-۴) بررسی معیارهای هنجاری.....	۲۰۴
۴-۴) تفسیرهای رفاهی از شاخص‌های قیاسی.....	۲۲۳
۵-۴) جمع‌بندی پایانی.....	۲۳۵
منابع و مآخذ.....	۲۳۷

پیشگفتار

یکی از موضوعات مهم و اساسی در علم اقتصاد درآمد و چگونگی توزیع آن است که از طریق اقتصاد اثباتی و اقتصاد هنجاری مورد بررسی قرار می‌گیرد. توزیع درآمد به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم توسعه اقتصادی، همواره مورد توجه اقتصاددانان و دولت‌ها بوده است. در دیدگاه اقتصاد هنجاری، مفهوم و اهداف توزیع درآمد مورد بررسی قرار می‌گیرد و اقتصاد اثباتی شاخص‌های نابرابری درآمدی را بررسی می‌کنند. روش‌های مختلفی برای اندازه‌گیری توزیع درآمد وجود دارد، در این کتاب تنها به عدم تساوی و یا نابرابری اقتصادی، آن هم در یک مفهوم خاص یعنی توزیع درآمد و نه مستقیماً ثروت، خواهیم پرداخت. برابری یعنی مردم در ازای کار یکسان، درآمدی یکسان دریافت کنند؛ بنابراین، نابرابری در ادبیات اقتصادی عموماً از بعد وضعیت درآمدی و هزینه‌ای افراد یا خانوار یک جامعه مورد توجه است. میزان برخورداری افراد از درآمد جامعه و نیز سهم هر یک از خانوارها در هزینه جزء مباحث پایه‌ای است و تجزیه و تحلیل این مطالب، مباحث توزیع درآمد را به دنبال خود می‌آورد. در نتیجه، توزیع درآمد و شاخص‌های اندازه‌گیری نابرابری درآمدی، معرف پراکندگی و تفاوت درآمدهاست.

کتاب حاضر از لحاظ شکلی و محتوایی به گونه‌ای تدوین شده است که دربردارنده مطالب جامع و کاملی پیرامون توزیع درآمد باشد و نحوه پوشش مطالب و شیوه بحث بتواند پاسخگوی نیازهای تحقیقی پژوهشگران باشد. مباحث این کتاب شامل ۴ فصل می‌باشد که در

فصل اول به مفاهیم و کلیات، فصل دوم به نظریه های توزیع درآمد، فصل سوم شاخص های عینی اندازه گیری نابرابری درآمد و فصل چهارم شاخص های قیاسی سنجش نابرابری درآمدی پرداخته می شود. در پایان از زحمات تمامی افرادی که به شیوه های گوناگون در تنظیم این اثر همکاری داشتند، به ویژه از سرکار خانم رقیه پوران که در تهیه مطالب فصل دوم مشارکت نمودند و مدیریت محترم نشر آماره، تشکر و قدردانی می گردد. امید است مطالعه این مجموعه بتواند در تحلیل عمیق تر از مباحث مرتبط با چگونگی توزیع درآمد مؤثر واقع شود. بدیهی است کتاب حاضر با وجود تلاش در جهت دقت و توجه کافی، کاستی هایی نیز دارد. در راستای ارتقای سطح علمی کتاب، از پیشنهاد های صاحب نظران و علاقه مندان به موضوع صمیمانه استقبال می شود.

دکتر مهدی جعفری (عضو هیئت علمی موسسه آموزش عالی طلوع مهر)

عبداله شهبازی (عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور)

روح اله عبادی (مدرس دانشگاه و پژوهشگر علوم اقتصادی)

زمستان ۱۳۹۸

فصل اول

کلیات و مفاهیم

مقدمه

در این فصل ابتدا به تعریف درآمد و توزیع درآمد پرداخته می‌شود. همچنین مفهوم برابری، نابرابری و عدالت مورد بررسی قرار می‌گیرد و به توزیع درآمد در اقتصاد اسلامی اشاره می‌گردد. علاوه بر معرفی عوامل مؤثر بر نابرابری درآمد به روش‌های تعدیل نابرابری در توزیع درآمد پرداخته می‌شود. نهایتاً تئوری‌های توزیع درآمد و رابطه رشد و توزیع درآمد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۱) تعریف درآمد^۱

اکثر اقتصاددانان، درآمد را به معنای قدرت خرید می‌دانند، به همین تعبیر درآمد عبارت است از ارزش پولی مجموع قدرت خریدی که یک شخص یا یک خانوار برای مصرف کالاها و خدمات در دوره معین در اختیار داشته به علاوه هر نوع تغییری که در دارایی در آن دوره معین حاصل شده است. برخی در تعریف درآمد ارزش پولی کالاها و خدمات مصرفی افراد را در یک دوره در نظر گرفته‌اند. بدین معنی که معتقدند مخارج مصرفی واقعی یک فرد به اضافه ارزش پولی تخمینی اقلام مبادله نشده (مانند ارزش اجاره خانه شخصی) درآمد را تشکیل می‌دهد.

1. Income

مرکز آمار ایران در بودجه و هزینه خانوار بر کلیه وجوهی که در برابر کار انجام شده، سرمایه به کار رفته و یا از نظر منابع دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمدهای موقتی و نظایر آن) به صورت نقدی یا غیر نقدی به خانوار تعلق می گیرد را معادل درآمد در نظر گرفته است. در تعاریف دیگر، درآمد افراد به مجموعه ای اطلاق می گردد که افراد در مقابل خدماتی که ارائه می دهند اختصاص می یابد. این درآمد یا در مقابل خدمات «کار» است که به درآمدهای حاصل از مزد و حقوق تعبیر می شود و یا در مقابل خدمات «سرمایه» است که به صورت بهره سرمایه و سود سهم، درآمد صاحبان سرمایه را تشکیل می دهد. گاهی نیز درآمد از طریق «بهره مالکانه» به دست می آید که از خدمات املاک و مستغلات ناشی می شود. علاوه بر موارد فوق درآمد افراد ممکن است ناشی از ترکیب کار و سرمایه باشد در این حالت درآمدها به نام سود از فعالیت های تولیدی عاید می گردد و سود تولیدکنندگان همان درآمد خواهد بود.

۲-۱) توزیع درآمد

در ادبیات اقتصادی توزیع درآمد، چگونگی سهم افراد یک کشور از درآمد ملی یا درجه نابرابری موجود بین درآمد افراد یک کشور را توصیف می نماید (جعفری صمیمی، ۱۳۸۵: ۱۵۴). تودارو در تعریف توزیع درآمد بیان می کند: این که چه کسی چه مقدار از چه چیزی را به دست آورد (تودارو، ۱۳۶۸: ۲۰۹)

آگاهی نسبت به مفهوم درآمد و تعریف آن، اساسی ترین موضوع است که هر فرد قبل از ورود به بحث توزیع درآمد باید به آن بپردازد. زیرا ممکن است تفاوت میزان نابرابری درآمد در زمان های گوناگون در یک جامعه و یا بین مناطق مختلف ناشی از

تفاوت ساختاری الگوی توزیع درآمد آنها نبوده بلکه برگرفته شده از تفاوت در مفهوم درآمدی باشد که برای تنظیم الگوی توزیع درآمد مورد استفاده قرار گرفته است. بنابراین باید تعریف خاصی از درآمد (مخارج)، با توجه به تنوع تعاریف گوناگون درآمد، مورد توافق قرار گیرد؛ زیرا درآمد جاری با درآمد دائمی تفاوت دارد؛ ممکن است درآمد به صورت ناخالص یا خالص و نقدی یا جنسی باشد و چنانچه آمارهای مورد استفاده در اندازه گیری نابرابری از یک جنس نباشند و مثلاً یکی درآمد فرد و دیگری هزینه مصرفی باشد، مقایسه شاخص های نابرابری اعم از بین کشوری و بین مناطق، تورش دار خواهد بود (اخوی، ۱۳۸۷: ۳۴). در این گونه مواقع لازم است برای قابل مقایسه کردن، شاخص هزینه ای محاسبه شده را با ضریب مناسبی تعدیل کرد. در بسیاری از مطالعات توزیع درآمد از جمله این پژوهش - به ویژه در کشورهای در حال توسعه - اساساً به بررسی توزیع هزینه های مصرفی پرداخته شده و از آن به عنوان یک تقریب قابل قبول از الگوی توزیع درآمد استفاده می شود. این جایگزینی، احتمالاً موجب می شود تا الگوی توزیع هزینه مصرفی متعادل تر از الگوی توزیع درآمد بوده و اندازه شاخص های آن کوچک تر باشد.

معیارهای نابرابری با هدف ایجاد ابزاری جهت رتبه بندی کامل توزیع درآمد در سطح یک گروه تعریف شده اند. به طور کلی اقتصاددانان برای مقاصد تحلیلی و کمی بین دو معیار اصلی اندازه گیری درآمد فرق می گذارند: توزیع درآمد مبتنی بر عوامل تولید^۱ و توزیع شخصی یا مقداری درآمد^۲.

1. Functional distribution of income
2. Ize distribution of income